

Parting Gift

જ્યારથી તેં આ શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો છે ત્યારથી મન વિચારે ચઢ્યું છે. ‘પાર્ટિંગ ગિફ્ટ.’ ગમતાથી છૂટા પડતી વખતે અપાતી ભેટ. કમાલ છે! આવી છૂટા પડવાની વેળા એ પીડાની, દુઃખની, વેદનાની હોય. એ વેળા તે વળી કેવી ભેટ? એ વેળા અપાય તે ભેટ સાથે તો અનુસંધાન હોય પેલા સાથે ગાળેલા સમયનું. છૂટા પડતી વખતે સાથે ગાળેલા સમયની સ્મૃતિની ભેટ? આવી ભેટ સુખદાયી હોય કે પીડાદાયી? આવી ભેટ તો વાસ્તવમાં કદી છૂટા પડવા જ ન દે. કરાવ્યા કરે પેલાં સ્મરણોની શેરીમાં સફર. દૂર ગયા છતાં દૂર જવા ન દે આવી સ્મૃતિભેટ.

અલબત્ત, એ સ્મૃતિ મધુર હોય તો મમળાવવી ગમે, પણ આણગમતી હોય તો એનું અનુસંધાન જલદી ભૂલવું-ભૂંસવું ગમે. અને જો એ મિશ્ર લાગણીઓથી સભર હોય તો ઘડીક હસાવે, ઘડીક રડાવે. યાદ કરવી ગમે, ભૂલવી ગમે એવી મિશ્ર સંવેદના. સ્મૃતિઓની બાબતે આપણે સિલેક્ટિવ ન બની શકીએ? ગમે એટલું જ યાદ આવે! વાસ્તવમાં થાય છે સાવ ઊલટું. જે સૌથી વધુ ગમ્યું હોય અને વારંવાર યાદ કરવાનું ગમતું હોય એને બદલે જે સૌથી વધુ ન ગમ્યું હોય અને વહેલી તકે જેને ભૂલી જવું હોય એ રહી રહીને યાદ આવે. આણગમતું હોય એ ન ભુલાવાનું વરદાન લઈને આવતું હોય છે. કટુતાને ચિરંજીવિતાનું વરદાન હોય છે, ને મીઠાશને વિસ્મૃતિનું. સંબંધોને આ એરણ પર ચકાસી જોવા જેવાં છે. પરિણામ ચોંકાવનારાં હશે.

છૂટા પડવાની ક્ષણે આપવાની ભેટ...

શું હોઈ શકે એ? શું હોવી જોઈએ? અર્થપૂર્ણ તો હોવી જ જોઈએ ને... અહીં બંને શબ્દો સૂચક છે. છૂટા પડવું અને ભેટ. ક્ષણ છૂટા પડવાની છે ને આપવાની છે ભેટ. અર્થાત્ હવેનું મળવું છેવટનું છે. ફરી મળાય કે ન ય મળાય, પણ ભેટ આપવાનું મન થાય એનો અર્થ એ કે યાદ રહેવું છે. યાદમાં રહેવું છે. યાદ થઈને રહેવું છે.

વિચારું છું તો સમજાય છે કે આપણો સંબંધ મિશ્ર લાગણીઓની સ્મૃતિ સર્જતો સંબંધ છે. એમાં કટુતા અને મીઠાશ એ બંનેનો સ્વીકાર છે. જ્યારે જે જિવાયું તે જીવ્યાની આ જ મજા (આ સજા!) ખરેખર! રહી રહીને કડવા સ્વાદને યાદ કરીને રડતા નાના બાળક જેવું છે મન. યાદ કરીને રડે. ચોકલેટ ખાય ત્યારે છાનું રહે ને પાછું રડે. હવે એને કડવો સ્વાદ નહીં, એની સ્મૃતિ રડાવે છે. પણ આવું મીઠાશ માટે નથી થતું. ચોકલેટને યાદ કરવા માત્રથી નથી ચાલતું, બીજી ચોકલેટ ખાવી જ પડે છે. મીઠાશને યાદ કરવી પડે છે. કડવાશ આપોઆપ યાદ રહી જાય છે.

‘છૂટા પડવું’ એ મિશ્ર લાગણીનો પ્રસંગ છે. છૂટા પડવાનું દુઃખ છે, પણ ભેટ આપવાનુંય મન છે. ભેટ રૂપે એવું જ કંઈક આપવું છે કે જે આપણને જોડી રાખે. એવું કંઈક જે પરસ્પરને જોડે એ કરતાંય, જે જોડે જિવાયું છે એની સાથે આપણને જોડી રાખે. અને એ રીતે આપણે જીવી લઈએ એ સમયને. સમયને સ્મૃતિમાં રાખે અને સ્મૃતિનો સમય હોય ત્યારે સ્મૃતિને તાજી કરે એવી ભેટ શું હોઈ શકે?

Partingની પીડા અને Giftના આનંદને ઝીલતું કંઈક હોવું જોઈએ. તેં સમય પણ બહુ થોડો આપ્યો. પણ, મને એનો

જવાબ જડી ગયો. આ તારા હાથમાં છે તે ડાયરી મારી તને
Parting Gift.

આપણે સાથે પસાર કરેલા સમયની સ્મૃતિને પુનઃ પુનઃ જીવી જવા મળે એવી Parting Gift એટલે આ ડાયરી. અલબત્ત આ બધું મેં મારી માતૃભાષામાં લખ્યું છે. તું એ વાંચી નહીં શકે એ હું જાણું છું. સાન્નિધ્યના આ ચાર સપ્તાહમાં જે નોંધ રૂપે ડાયરીમાં ટપકાવેલું એનો જ અહીં આધાર લીધો છે. અને, તેં અણધારી જ જે અપેક્ષા વ્યક્ત કરી, Parting Giftની, એમાં મને એ જ તને આપવાનું સૂઝ્યું, એટલે એનો તારી ભાષામાં અનુવાદ કરવાનો સમય પણ નહોતો. આમ પણ, અનુવાદમાં એ મૂળ ભાવ ન આવે... (મલે ને તને તો આ મૂળ પણ ન સમજાય!!) તેં જ કહ્યું છે કે ભાષાની સીમા તને નડતી નથી. તારું તો કહેવું છે કે તું બધી જ ભાષાનો ભાવ સમજી જાય છે. મારા લખાણ પર તો હાથ ફેરવીનેય અર્થ સમજી જવાનો તારો દાવો છે! આ લખાણ તને યથાતથ આપી દઉં છું. ત્યારે તું એ વાંચી નહિ શકે પણ એના પર તારી હથેલી ફરશે એનોય એક આનંદ છે, મનમાં. તું આ લખાણને તારી પાસે રાખીશ, તારા બેંક-પૅકમાં... તારા ટેબલ પર... તારી પથારીમાં ઓશીકા પાસે... તારી હવે પછીની સફરમાં એ સાથે રહેશે (ને એ રીતે હું ય...!).

ને આ મૂળ પ્રત જ તું લઈ જાય છે ત્યારે મારી પાસે તો હવે એ કેવળ સ્મૃતિમાં જ રહેવાનું બધું... અન્ય કોઈને એ વાંચવાય નહીં મળે, એની નિરાંત પણ અનુભવું છું એય કબૂલ કરું છું. આ જે કંઈ જિવાયુંને ઝિલાયું એ તારું છે ને તને આપી દઉં છું... તેરા તુજ કો અર્પણ...

આવું જ કંઈક જો તારે લખવાનું આવે તો તું શું લખે? તેં લખ્યું હશે? તું જાણે...

મનમાં એક વિચાર આવે છે...

આપણા સંબંધના ભાવિ વિશે આપણે અજાણ નહોતા. આપણા સંબંધની કુંડળી આપણે જ પાડી હતી. એમાં કોઈ દોષ નહોતા. આપણને જાણ હતી જ કે આ સંબંધનું ભવિષ્ય શું છે. આપણો સંબંધ સમય સંદર્ભે અલ્પકાલીન જ રહેવાનો હતો. એમાં 'જન્મોજન્મ' પ્રકારનો કોઈ દાવો નહોતો પણ સાથે રહેવા મળે એટલા સમયને માણવાનો લઠાવો જરૂર હતો. માણવા માટે વર્ષો નહિ, ક્ષણોનોય સંગ્રાથ ઘણો થઈ પડે. આપણે એ જાણતાય હતા ને માણતાય હતા એટલે સમય અંગેની કોઈ ફરિયાદ આપણે નથી. આટલી સ્પષ્ટતા હોય ત્યાં સ્વાભાવિક જ કોઈ અભાવ ન પીડે. અધૂરપ મધુરપ બને. વચનભંગ કે વિશ્વાસઘાત કે વિઘાતાના લેખ કે સામાજિક બંધનો જેવાં કોઈ જ વ્યવધાન આપણા સંબંધને નડ્યાં નથી. આપણું મળવું આકસ્મિક હતું. કોઈ પૂર્વાયોજન વગરનું, કોઈ અપેક્ષા કે ગણતરી વગરનું. સાવ સહજ. ફૂલના ખીલવા જેવું. એ ક્ષણથી માંડીને આ ક્ષણ સુધી બધું જ પ્લાનિંગ વગરનું. જેમ જેમ થયું... થતું ગયું. (જોકે કુંડળીમાં ગત જન્મના સંબંધોનુંય સ્થાન હોય છે, પણ તારી તો જન્મકુંડળીય ક્યાં?)

આજે જ્યારે વિચારું છું ત્યારે સમજાય છે કે આમ છતાં અથવા એ જ કારણે આપણે અનોખું સંબંધાયા! સુગંધાયા!! આવા સંબંધની અનેકવિધ વિશેષતા... એમાં સૌથી પહેલી, એનું નામ. આ સંબંધને નામ શું આપવું? ને તેં હસતાં હસતાં કહેવું : 'સુગર ફી...'!

પાંચ વર્ષ થયાં એ વાતને. કોફી કડક-મીઠીમાંથી કડક-મોળી પીવાની શરૂ કરી. ડાયબિટીસ બોર્ડર પર છે એવું જાણ્યું ત્યારે મારા કરતાં પત્ની વધારે દુઃખી હતી. મને ગળ્યું બહુ ભાવે છે અને હવે એના પર જ બ્રેક મારવાની વાત એને નહોતી ગમતી. મેં ગળપણ છોડવાનો નિર્ણય કર્યો ને એનો કડક અમલ પણ. સવારની કોફીથી જ એનો અમલ શરૂ થઈ જાય. કોફી એ જ કડક, પણ ગળપણ નહિ! પુત્રવધૂ એમાં સંમત. ડાયબિટીસમાં શરીરશ્રમ અને ગળપણ પર કંટ્રોલ જરૂરી. પત્ની પણ સાંજે ચાલવામાં જોડાઈ. મારી નિયમિતતા પર એની નજર. વળી ગળપણના વિકલ્પ શોધવાનાય એના પ્રયત્નો શરૂ થઈ ગયા. પણ મેં ના માન્યું. ગળપણ બંધ એટલે બંધ. એ મારો સ્વભાવ જાણે છે. ગળપણ ભાવે છે પણ નિર્ણય એટલે નિર્ણય. ત્રાગું જ કહો ને! ત્યારથી કોફી કડક અને મોળી જ પીઉં છું. પણ તેં આ નિર્ણય તોડાવ્યો. તે દિવસે સ્ટોરમાંથી તેં ગળપણના વિકલ્પરૂપ ગોળીઓની ડબ્બી લઈ લીધી અને સવારે મારી કોફીમાં બે ગોળી નાખી દીધી. કેટલા વખતે સવારની કોફીનો સ્વાદ માણ્યો!

તેં સરસ વાત કરી... વિકલ્પના સ્વીકાર માટેની તૈયારીની! ખાંડ-ગોળ બંધ થાય તેથી કાંઈ ગળપણના દુશ્મન થઈ ન જવાય. એના વિકલ્પ શોધાય; અને મળી જાય તો સમજણપૂર્વક એનો ઉપયોગ કરી લેવાનો. એ 'અસલ'ની જગ્યા તો ન જ લઈ શકે, પણ સ્વાદની સ્મૃતિ તાજી કરાવી શકે.

સાચે જ, કેટલા વખતે કડક-મીઠી કોફી પીધી! ગળપણના વિકલ્પનો સ્વીકાર કરવાની તારી ફિલસૂફી ફળી!